

Eğitim Fakültelerinde Kalite

Öğretmen Yetiştirmede Bir Model nerisi

Dr. Salih YILMAZ · Prof. Dr. Necdet KONAN

Dr. Salih YILMAZ - Prof. Dr. Necdet KONAN

EĞİTİM FAKÜLTELERİNDE KALİTE
Öğretmen Yetiştirmede Bir Model Önerisi

ISBN 978-625-6764-12-5

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMI

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayinevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2023, Ankara

Yayın-Proje: Ferdi Akkaya
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

YAZARLAR HAKKINDA

Prof. Dr. Necdet KONAN

Eğitim Fakóltesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı öğretim üyesidir. Araştırma alanları arasında öğretmen yetiştirme, eğitim denetimi, eğitim yönetimi ve liderlik konuları yer almaktadır.

Bu eser ile ilişkili olarak, öğretmen ve öğretmen yetiştirme alanında çok sayıda ulusal ve uluslararası nitelikteki kongrelerde bildiri sunmuş, yine ulusal ve uluslararası hakemli bilimsel dergilerde makaleler yayınlamış, ulusal ve uluslararası yayınevlerinde kitap bölümü yazarlığı yapmıştır. Bunlar arasında, öğretmenlerinin özyeterlik, örgütsel vatandaşlık, örgütsel bağışlama, örgütsel ikiyüzlülük, mutluluk, mobbing, algı yönetimi, tükenmişlik, örgüt sağlığı, sinizm, çevreye duyarlılık, yenilikçi davranış, sosyal adalet, yönetici ve çalışma arkadaşı desteği, okuma motivasyonları, eğitimde yetenek yönetimi ve Halk Eğitimi Merkezlerinde çalışan usta öğreticilerin mesleki doyum algıları; öğretmenlerin okul müdürü ve müdür yardımcısı görevlendirme, MEB tarafından okunması önerilen kitapları okuma düzeyleri, okuma alışkanlıkları, bilgisayar okur yazarlık düzeyleri, akıllı telefon bağımlılıkları, tatil hayalleri ve gerçekleşmesi, öğretmen teftiş formu, öğretmen performans değerlendirme, MEB teftiş politikaları, ders denetimi görevinin okul müdürlerine verilmesi ve okul yöneticilerinin farklı liderlik yeterliklerine ilişkin görüşleri; ilkokul öğretmenlerinin okullarının vizyon ve misyonuna ilişkin bilgi düzeyleri, ilk okuma yazma öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve çözümleri, norm kadro fazlası öğretmenlerin, meslek liselerinde görev yapan kültür dersi öğretmenlerinin ve çok farklı branşlardaki öğretmenlerin branşlarına özgü olarak karşılaştıkları sorunlar ve çözümleri, Koronavirüs salgını sürecinde çok farklı branşlardaki öğretmenlerin branşlarına özgü olarak karşılaştıkları sorunlar ve çözümleri, destek eğitim odalarında, geçici sığınma statüsündeki öğrenciler ve STEM eğitiminde karşılaştıkları sorunlar ve çözümleri; ideal sınıfların fiziksel koşulları, okul binalarının standartlara uygunluğu, yüksek öğretimde kalite ve üniversitelerin sıralanma ölçütleri konularında yayınları bulunmaktadır. Aynı zamanda Eğitim Yönetiminde Yeni Liderlik Yaklaşımları ve Eğitim Yönetiminde Liderlerin Karanlık Yüzü adlı kitapların editörlüğünü de üstlenmiştir.

Yazar, Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında çok sayıda yüksek lisans ve doktora tezinde akademik danışmanlık yapmış; öğretmen yetiştirmede öğretim teknolojisi (2003) ve akıllı sınıf (2007) konulu Eğitim Fakóltesi alt yapı güçlendirme projelerinde proje yürütücüsü olarak sorumluluk almış; Fakólte, bölüm ve anabilim dalı düzeyinde yönetsel görevlerde bulunmuştur.

ORCID: 0000-0001-6444-9745

Dr. Salih YILMAZ

2010 yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği lisans programından mezun olmuştur. Eğitim Yönetimi alanında, 2014 yılında Harran Üniversitesinde yüksek lisansını ve 2020 yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde doktorasını tamamlamıştır. Ülkenin farklı bölgelerinde ilkokul, ortaokul ve liselerde İngilizce öğretmeni olarak çalışan yazar, okul yöneticiliği görevinde de bulunmuştur. Başlıca araştırma alanları arasında okul güvenliği ve sağlığı, okul yönetimi, liderlik, sınıf yönetimi, örgütsel davranış, öğretmen yetiştirmede kalite, mülteci öğrencilerin eğitimi yer almaktadır. Yayınlanmış çeşitli makaleleri, bildirileri ve kitap bölümleri bulunmaktadır.

ORCID No: 0000-0002-5890-0699

ÖN SÖZ

Yükseköğretimde kalite, dünya genelinde giderek daha fazla üzerinde durulan ve önemsenen bir çalışma alanı olmuştur. Bu doğrultuda yükseköğretimde kalite arayışları öğretmen eğitimi özelinde de kendini göstermeye başlamıştır. Ülkemizde öğretmenlik mesleği ile ilgili tarihsel sürece bakıldığında ilk olarak nicelik sorunu yaşandığı görülmüş ve bu durum zamanla aşılmıştır.

Günümüzde Milli Eğitim Bakanlığı'nın öğretmen ihtiyacının üzerinde mezun öğretmen olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Eğitim Fakülteleri özelinde nicelikten çok artık niteliğin daha fazla öne çıkmaya başlaması gerekmektedir. Bu durum, Eğitim Fakültelerinde kalite konusunu üzerine durulması gereken bir öncelik haline getirmiştir.

Bu doğrultuda Eğitim Fakültelerinde kalitenin geliştirilmesine yönelik bir model önerisi geliştirilen bu çalışmanın, uygulamaya ve alandaki eksikliğin giderilmesine katkı sağlayacağı umulmaktadır. Diğer bir ifadeyle Eğitim Fakültelerinde kalitenin geliştirilmesine yönelik olan bu çalışmanın, günümüz yükseköğretimde kalite arayış ve çabalarına hizmet öncesi öğretmen eğitimi odağında katkı sağlaması beklenmektedir.

Bu eserde, önce kalite, kalite kültürü, toplam kalite yönetimi, kalite güvence ve akreditasyon konuları açıklanmıştır. Bu kuramsal temel üzerinden Amerika, Asya, Avrupa ile Avustralya'daki ülkelerde ve Türkiye'de öğretmen eğitiminde kalite çalışmaları ve uygulamaları incelenmiştir. Çok farklı ülkelerde öğretmen yetiştirmede kalite konulu araştırmalar alanyazın incelenerek belirlenmiş, özetle tanıtılmış ve sonuçları analiz edilmiştir. Eğitim Fakültelerinde kaliteye ilişkin Türkiye'nin farklı coğrafi bölgelerindeki illerde bulunan Eğitim Fakültelerinde görev yapan öğretim üyelerinin görüşleri alınmıştır. Tüm bu veriler ışığında Eğitim Fakültelerinin kalitesini geliştirmeye dönük bir model önerisi geliştirilmiştir.

Bu amacı gerçekleştirmek üzere, yazarlardan Prof. Dr. Necdet Konan'ın akademik danışmanlığında, yine bu kitabın diğer yazarı Dr. Salih Yılmaz tarafından 2020 yılında tamamlanan Eğitim Fakültelerinin Kalitesini Geliştirme Çabaları ve Bir Model Önerisi adlı doktora tezinin bir bölümünün geliştirilmesi ve güncellenmesi ile bu eser oluşturulmuştur.

Eserin basımını ve okuyucularına ulaşmasını sağlayan Pegem Akademi Yayinevine, eserin bu hale ulaşmasında gösterdikleri çaba, emek ve özenleri için teşekkür ediyoruz.

Öğretmen yetiştirmede kalite konusuna katkıda bulunmak temel amacıyla oluşturulan bu esere ilişkin okurların her geribildirimi, eserin niteliğini yükseltmeye dönük değerli öneriler olarak dikkate alınacak ve yeni baskılarında esere yansıtılacaktır.

Dr. Salih YILMAZ

Prof. Dr. Necdet KONAN

Ekim 2023

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
1. Bölüm: Giriş.....	1
2. Bölüm: Kalite	11
Kalite	11
Toplam Kalite Yönetimi (TKY)	13
Kalite Kültürü.....	20
Kalite Güvence ve Akreditasyon.....	24
3. Bölüm: Amerika, Asya, Avrupa ve Avustralya Kıtalarındaki Ülkelerde Öğretmen Eğitiminde Kalite Çalışmaları.....	27
Amerika'da Öğretmen Eğitiminde Kalite Çalışmaları	27
Asya'da Öğretmen Eğitiminde Kalite Çalışmaları.....	29
Avrupa'da Öğretmen Eğitiminde Kalite Çalışmaları	32
Avustralya'da Öğretmen Eğitiminde Kalite Çalışmaları.....	40
4. Bölüm: Türkiye'de Öğretmen Eğitiminde Kalite Çalışmaları	45
Fakülte – Okul İşbirliği YÖK/Dünya Bankası (1998).....	46
Türkiye'de Öğretmen Eğitiminde Standartlar ve Akreditasyon YÖK/ Dünya Bankası (1999)	47
Öğretmen Yetiştirme ve Eğitiminde Kalite Paneli MEB-Ankara (22 Kasım 2000)	48
Öğretmen Yetiştirmede Kalite Sorunları Çalıştayı Ankara Üniversitesi (1-3 Mart 2005).....	49
Eğitim Bilimleri Bakış Açısıyla Eğitim Fakülteleri ve Akreditasyon Çalıştayı, Ankara Üniversitesi (1-3 Mart 2007).....	49
Türkiye Yükseköğretim Yeterlikler Çerçevesi (TYYÇ, 2010) ve Türkiye Öğretmen Genel/Özel Alan Yeterlikleri (2017)	49
Yeterlik Alanları ve Alt Yeterlikler.....	52
Eğitim Fakülteleri Eğitim Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (EPDAD, 2012)	54
Yeterliliğe Dayalı Öğretmen Yetiştirme Sistemi Projesi (2017).....	57

Eğitimde Kalite İçin Etkili ğretmenlik Eğitimi alıştayı (YK, 6 Ekim ve 20 Ekim 2017)	58
Uluslararası ğretmen Eğitimi ve Akreditasyon Kongresi	59
5. Bölüm: Öğretmen Yetiştirmede Kalite Konulu Araştırmalar	61
Türkiyede Gerçekleştirilen ğretmen Yetiştirmede Kalite Konulu Araştırmalar	61
Yurtdışında Gerçekleştirilen ğretmen Yetiştirmede Kalite Konulu Araştırmalar	74
6. Bölüm: Eğitim Fakültelerinde Kaliteye İlişkin Eğitim Fakülteleri ğretim yelerinin Görüşleri	87
Girdi Alt Temasına İlişkin ğretim yelerinin Görüşleri.....	90
Süreç Alt Temasına İlişkin ğretim yelerinin Görüşleri	101
ıktı, Dönüt ve evre Alt Temasına İlişkin ğretim yelerinin Görüşleri.....	107
Son Değerlendirme Alt Temasına İlişkin ğretim yelerinin Görüşleri.....	122
7. Bölüm: Eğitim Fakültelerinin Kalitesini Geliştirmek İçin Bir Model nerisi	127
Eğitim Fakültelerinin Kalitesini Geliştirme Modeli	137
Girdi Boyutu	139
Süreç Boyutu	141
ıktı Boyutu	142
Dönüt Boyutu	142
evre Boyutu	143
8. Bölüm: Sonuç ve neriler	145
Kaynakça	159

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Eğitim, insanlık tarihi boyunca, varlığı, önemi, değeri, süreç ve sonuçları açılarından, özellikle de yetersizliği durumunda yaratabileceği olası olumsuzlukları ile hep göz önünde olmuş, tartışılmıştır. Bütün bu tartışmaların odağında olmasına karşın, eğitim, insanlığın evriminde başat bir etmen olarak, vazgeçilemezliğini korumaya devam etmektedir. Eğitim hem bireysel hem de toplumsal yönden yarattığı artı değerle bunu sağlamaktadır. Dünyaya yeni geldiği andan itibaren varlığını sürdürebilmek için olsa bile yeni bilgiler, beceriler kazanmak durumunda olan birey, bunu ancak eğitim yoluyla gerçekleştirebildiğini, deneyimleyerek görür. Toplumlar da, tarihin her evresinde, toplumun her bireyinin, topluma uyumlu, ona katkı sağlayan ve geliştiren yönde istendik tutum ve davranışlar edinmiş bireyler olmasını eğitim aracılığı ile sağlamaya çabalar.

Eğitim sistemine geçişten önce, toplumda eğitsel ilişkiler kurulmuştur. Toplumsal eğitim kurumu, okulun olmadığı bir toplumda, anne babaların ve toplumun üyelerinin birbirlerine bildiklerini aktarmasıyla oluşmuştur. Toplumsal eğitim kurumu, zamanla okulumsu örgütleri, sonrasında okulları ve okullardan oluşan eğitim sistemini oluşturmuştur. Toplumsal eğitim kurumunun işlevi, ulusun yaşama problemlerini çözmesine katkıda bulunmaktır. İnsan, hayatını sürdürebilmek için öğrenmek zorundadır. Bu, onun için öğrenmeyi doğal bir hak yapar. Eğitime hakkı öncelikle anne ve babaya aittir. Daha iyi eğitilmek için anne ve babalar, bu hakkının bir kesimini eğitimciler ve devlete devreder (Başaran ve Çınkır, 2011: 17). İşte burada ailenin yanında eğitim hakkını devralanların, bireyleri geleceğe hazırlamakta etkin rol alarak toplumsal gelişime öncülük yapması gerekmektedir.

Eğitim, toplumsal bir gelişim ve ilerleme aracı olarak kullanılmaya başlanılmasıyla gelişen tüm coğrafyaların en önemli unsurudur. Bir birey veya topluma ait olan her bir dinamik, ancak eğitim süreciyle birikerek biçim ve öze bürünüp, o birey ya da topluma katkıda bulunabilmektedir. Eğitimi, bu yönüyle ele almayıp da gelişen bir birey/toplum örneğiyle karşılaşmak pek mümkün değildir (Beycioğlu

ve Konan, 2008: 370). Dolayısıyla geçmişten günümüze eğitim, çoğu toplum tarafından giderek artan önem atfedilen, tartışılan ve sürekli geliştirilmek istenen bir toplumsal odak noktası haline gelmektedir.

Eğitim dünden bugüne, bugünden de yarına uzanan bir köprüdür. Eğitim, insanlığın birçok deneme sonucu ulaştığı bilgilerin, becerilerin deneyimlerin nesilden nesile aktarılması için yüzyıllardır kullanılan eşsiz bir yöntemdir. Bu aktarım ilk çağ duvar çizimleriyle başlayarak günümüz bilgi çağında büyük bir hızla ilerleyen bilgiyi depolama ve aktarma yöntemleriyle devam etmektedir. Çeşitli düşünceler ve yöntemler olsa da, eğitimin okullarda ve öğretmenler tarafından yürütülmesi çağdaş dünyada büyük ölçüde kabul görmüş bir uygulamadır (Aslan ve Ağiroğlu-Bakır, 2014: 121-122). Bu yönüyle eğitim, bir toplumun sahip olduğu insanı yeniden şekillendirerek geleceğini kontrol etme girişimi olarak tanımlanabilir. Toplumsal bir kurum olan eğitimin formal örgütü okuldur. Okulun (eğitimin) yönünü tüm toplumsal kurumlar belirler. Onu özgün yapan, farklı kılan toplumun kültürüdür. Çünkü okul toplumun geleceğe ilişkin özelemlerinin ve beklentilerinin simgesidir (Aydın, 2014: 155-157).

Günümüz çağdaş, karmaşık toplumlarında tüm toplumsal kurumlar birbirleriyle etkileşim içerisinde. Bu etkileşim örüntüsü içerisinde eğitim kurumunun, yetişmiş insan gücü üretmesi sebebiyle, diğer toplumsal kurumlar üzerindeki etkisi daha belirgin olabilmektedir. Bir eğitim örgütü olan okul ise, vizyon ve misyonlarını gerçekleştirme süreçlerinde, anılan etkileşimin yönünü ve içeriğini belirlemede başat rol oynamaktadır (Aslan ve Ağiroğlu-Bakır, 2015: 2). Okullar, kendi çevrelerinden evrensel düzeye kadar etkide bulunabilen sistemlerdir. Bu etkinin yönü karşılıklı olmakla birlikte, yoğunluğu ve etki gücü açısından ele alındığında okulun daha belirleyici olduğu ifade edilebilir. Okullar, daha çok yakın çevresinden aldığı girdiyi, insan ögesinin başat olduğu bir süreçten geçirerek nitelikli çıktılar olarak mezun etmeyi öngörür. Okullarda, okulun çıktısının niteliğini etkileyen en etkili unsur hiç kuşkusuz öğretmenlerdir. Öğretmenler bunu, sadece klasik anlamdaki bilgi aktarıcılığıyla yapmazlar. Aynı zamanda öğrencilerine, meslektaşlarına ve topluma örnek olacak tutum ve davranışlarıyla oluşturacakları rol modeli olmayla da gerçekleştirirler (Konan, 2012: 75). Eğitimin okullarda ve öğretmenler tarafından yürütülmesi, öğretmenleri eğitimin en önemli unsurlarından biri olarak karşımıza çıkarmaktadır. Bu nedenle okullar ve öğretmenler, eğitimde niteliğe çok yönlü etki eden belirleyicilerin başında gelmektedirler. Bir diğer bakış açısıyla öğretmenler, toplumun geleceğini inşa eden birer yapı ustaları olarak kabul edilebilir. Nitekim Mustafa Kemal Atatürk tarafından da belirtildiği gibi, “*Öğretmenler, yeni nesil sizlerin eseri olacaktır.*”

Okul denilen sosyal sistemin en stratejik parçalarından biri kuşkusuz öğretmenlerdir. Bir memlekette öğretmenliğin meslek oluşu, devletin öğretmen için yetiştirme ve çalışma ölçüleri koymasıyla başlar (Bursalıoğlu, 2013: 42). Ülkemizde de öğretmenliğin meslek oluşu ve öğretmenlerin yetiştirilmesi bazı süreçlerden geçerek günümüzdeki halini almıştır.

Anne ve babalar ilk öğretmenler olarak günlük bilgi ve becerilerin yanında üretim için bildiklerini, yaptıklarını çocuklarına öğretmişlerdir. Toplumda artan bilgi ve becerileri öğretmede anne ve baba yetersiz kalınca bunu yapabilecek başka kişiler aranmaya başlanmıştır ve böylelikle bildiğini başkalarına aktaran ustalar ortaya çıkmıştır. Öğretmeyle öğrenen arasında oluşan bu ilk ilişkiler, toplumda eğitim kurumunun başlangıcı olmuştur. El sanatları ve tarımda üretime yönelik usta-çırak ilişkisi; güvenlik alanında komutan-savaşçı ilişkisi; din alanında din adamı-inanan kişi ilişkisi gibi eğiten-eğitilen ilişkisi, toplumda okulumsu örgütleri ortaya çıkartmıştır. Tarihte ilk görülen eğitim işgöreni, öğretmendir. Ülkemizde öğretmen yetiştirmeye, 16 Mart 1848'de o zamanın eğitim ikinci basamağı sayılan rüştiye okuluna öğretmen yetiştirmekle başlanmıştır, daha sonra ilköğretime ve orta-öğretime ayrı okullarda öğretmen yetiştirmekle devam edilmiş, sonra okul öncesi eğitime öğretmen yetiştirilmiştir. Günümüzde, eğitim basamaklarına ayrı ayrı okullarda öğretmen yetiştirme yerine, bütün eğitim basamaklarına öğretmen yetiştiren Eğitim Fakülteleri bulunmaktadır (Başaran ve Çınkır, 2011: 179-181).

Türk toplumunda ilk öğretmen okulu Dâr-ül Muallimin 16 Mart 1848 tarihinde açılmış ve sonraları Eğitim Enstitüleri, Yükseköğretmen okulları vb. şeklinde varlıklarını sürdürmüşler. 06 Kasım 1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ve 20 Temmuz 1982 tarihli Kanun Hükmünde Kararname ile Yükseköğretim Kurumları yeniden düzenlenmiş, bu arada tüm öğretmen yetiştiren eğitim kurumları "Eğitim Fakülteleri" ismiyle üniversitelere devredilmiş ve öğretmenlik mesleğini kazandıran dersler (eğitim ortak dersleri) zorunlu hâle getirilmiş ve değişik fakültelerden mezun olup da formasyon derslerini alarak öğretmen olma unvanını kazanmamış olan kimselerin, öğretmen kadrolarına atanamayacakları da, 1973 tarih ve 1739 sayılı Türk Millî Eğitim Temel Kanunu'nda da (m. 43) yer almış, böylelikle öğretmenlik mesleği hukuki olarak güvence altına alınmıştır (Çelikkaya, 2013: 63).

Anaokulundan üniversiteye kadar, okul kavramının içine giren bir örgütte öğretme süreciyle uğraşan kişiler öğretmen olarak adlandırılırlar. Bir kişi, öğretmenlik eğitimi görmüşse, öğretmenlik mesleğini de kazanmıştır. Öğretmen, öğrencilerine eğitim amaçlarına uygun davranışları kazandırmaktan sorumludur. Bu yüzden anne babalar, toplum ve devlet, öğretmenden mesleğinde olağanüstü başarı beklerler (Başaran ve Çınkır, 2011: 181). Nitekim öğretmenler birer kişilik

şekillendiricisidir ve sadece alan bilgisi değil, davranış ve tutumlarıyla da öğrencileri üzerinde etkili olmaktadır. Başkalarının kişiliğinde etkili olabilecek olan öğretmenlerin, başta kendi kişiliklerinin ve ruhsal niteliklerinin olumlu yönde olması (Yıldırım, Çırak ve Konan, 2011: 87) ve çevrelerine verimli olabilmek için öğretmenlik mesleğine ve meslekleri gereği meydana gelen ürünlere yönelik umut düzeylerinin yüksek olması beklenir (Kaya, Balay ve Demirci, 2014). Öğrenciler model aldıkları öğretmenin tutum ve davranışlarını benimsemekte, kazanımlarını ya kendi akranlarına ya da kendinden sonraki nesillere aktarmaktadır (Konan ve Oğuz, 2013: 107). Bu nedenlerle öğretmenlere yönelik beklentilerin yüksek düzeyde olması, öğretmenlerin hızla değişen çağa uyum sağlayabilmesini ve beklentilere yeterli cevap verebilecek çabanın sarf edilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda genel olarak eğitim açısından bakıldığında ise değişen koşullara uyum, beklentilerin karşılanması, amacın sonuçla etkili bir şekilde buluşması, sonuçlardan memnuniyet gibi durumların eğitimde kalite ile ilgili olduğu ifade edilebilir.

Çağımız insanı önceki çağlardan daha büyük bir hızla değişen bir çevre, değişen bir dünya içinde yaşamaktadır. Çevremizde olup biten bu değişimler, insana bilinenin dışında yeni katılımlar sağlamaktadır. Yeni oluşan bu etkilere yeni tepkiler üretmek zorunlu olmuştur. İnsanı mutluluğa ulaştırmayı amaçlayan eğitim, bu amaca ulaşabilmek için çevresindeki değişimleri karşılayabilecek kalitede insana yeni davranışlar kazandırmakla yükümlüdür. İnsanlığın ve insanımızın kaliteli bir eğitim yolculuğuna ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç kısa zaman dilimleri içinde sonuç alınacak bir uğraş değildir. Bu yolculukta başarılı sonuçlar daima belli bir sorumluluk ve zaman dilimine ihtiyaç duyar. Eğitimde kalite yolculuğu, insanlardaki doğuştan gelen yetenekleri keşfeden, geliştiren, bilgi ve görgülerinde geçerli sayılan değerleri yeni kuşaklara öğreten, aktaran ve geleceğe hazırlanma yüküğüne ulaşmada atılan önemli adımlardır (Çağlayan, 2006: 9-10). Bu doğrultuda eğitimde kalitenin, her kademe ve düzeyde uzun dönemli belki de hiç bitmeyen, sürekli bir arayış olduğu ileri sürülebilir.

Kaliteli eğitim, bir ulusun güvenliğini, temel gereksinimlerinin karşılanmasını, refahını ve huzurunu sağlayabilir. Hemen her eğitim sisteminin kalitesi de yükseköğretimin kalitesiyle ilişkilidir. Çünkü yükseköğretim, eğitim sisteminde belirleyici bir liderlik rolü oynamaktadır. Yükseköğretimin kalitesini etkileyen başlıca etmenler; öğretim kalitesi, ilgili standartları, mevcut teknolojik altyapı, araştırma ortamı, akreditasyon düzeni, yönetsel politikalar, finansman, değerlendirme ve iyi yönetim olarak sıralanabilir (Sultana, Yousuf, Ud Din ve Rehman, 2009).

Yükseköğretimin, geleceğin yapılanması, yeni kuşakların gereksinim duydukları bilgi, beceri ve ideallerle donatılması, sosyokültürel ve ekonomik gelişmedeki yaşamsal öneminin kavranmasında artan bir duyarlılık söz konusudur.

Yükseköğretim her yerde; finansman, girişte ve eğitim sırasında eşitlik, uygun bir eleman yetiştirme sistemi, beceriye dayalı eğitim, öğretim, araştırma ve hizmette kalitenin artırılması ve korunması, programların uygunluğu, mezunların istihdamı, uluslararası etkin işbirliği gibi birçok alanda önemli hedefler ve güçlüklerle karşı karşıyadır. Yükseköğretim aynı zamanda, bilgi üretimi, yönetimi, yayımı, bilgiye ulaşma ve kontrol etme alanında ortaya çıkan yeni teknolojilerden de en üst düzeyde yararlanma durumundadır (Rehber, 2002: 1).

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemiz yükseköğretim alanında da kalite kaygısı hızlı bir yükseliştedir. Son yıllarda açılan çok sayıdaki üniversite ve kontenjan artırımı ile öğrenci sayısının hızla artması, buna karşılık öğretim üyesi sayısının aynı oranda artmaması, kütüphane, laboratuvar gibi kaynakların yetersizliği kalite endişelerini gündeme getirmiştir (Bakioğlu ve Kurnaz, 2013: 112, 119). Tüm hizmet alanlarında kalite geliştirme çalışmaları yürütülürken, tüm paydaşların ihtiyaçlarının belirlenmesi, onların görüşlerinin alınması ve bu görüşlerin değerlendirmeye alınması gerekmektedir (Demirhan Yüksel, 2011). Yükseköğretimdeki bu paydaşlar arasında politika yapıcılar, toplum, öğretim elemanları, öğrenciler, vb. öne çıkarken mezunlar da göz ardı edilmemelidir. Nitekim her paydaş/bileşen, yükseköğretimde kalitenin ortaya çıkmasını sağlayan önemli bir parçadır.

Yükseköğretimde kalite, çok boyutlu, çok katmanlı ve dinamik bir olgudur. Yükseköğretim kurumlarının kalitesi 1950'li yıllara kadar pek tartışılmamıştır. 1950'lerden itibaren bütün dünyada büyük gelişme gösteren kaliteyi artırma sistemi ve çabaları yükseköğretim kurumlarında da uygulama alanı bulmuştur. Sonraki yıllarda başta yükseköğretimin kitleleşmesi, yaygınlaşması, çeşitlenmesi, maliyetlerinin artması, ülkelerarası öğrenci değişimi ve uluslararası işbirliğinin artması gibi nedenlerden dolayı yükseköğretim kurumlarının kalitesi çokça gündeme gelmiş ve tartışılmaya başlanmıştır (Deveci, 2012; Melek, 2003).

Yükseköğretim bireylerin hayatında çok kritik bir yere sahiptir ve yükseköğretimde kaliteli eğitim almak herkesin hakkıdır. Tüm kalite güvence yöntemlerinin kendi içlerinde tutarsızlıkları ve eksiklikleri bulunmaktadır. Buna rağmen bireylerle gelecekte gereksinim duyacakları bilgi ve becerilerle donatacak eğitimin kalitesini garanti etmek, mevcut süreç ve uygulamaları daha kaliteli hâle getirmek için, bir kalite güvence ve kalite iyileştirme yöntemi olarak akreditasyona uzun yıllardır başvurulmaktadır ve uzun yıllar boyunca da başvurulmaya devam edilecektir (Bakioğlu ve Ülker, 2015: 213-215). Yükseköğretimde son zamanlarda dünya çapında gerçekleşen yenilikler ve kalite arayışı, bir kalite temini yöntemi olarak görülen akreditasyon konusuna daha fazla dikkat çekerek bu konuda çeşitli araştırmalar yapılmasına katkı sağlamıştır. Bu kapsamda ilgili alanyazın taramasında yapılan araştırma bulgularının çeşitliliği dikkat çekmektedir. İlk başlarda yalnızca kütüp-

hanede bulunan kitap sayısı, mezun olan öğrenci sayısı, doktoralı öğretim elemanı gibi nicel verilere dayalı olarak gerçekleştirilen akreditasyon çalışmalarında, vurgu zamanla öğrencilerin öğrenme kazanımlarına kaymıştır. Bir programdan mezun olan öğrencilerin program sonunda elde ettiği öğrenme kazanımları akreditasyonun merkezine oturmuş ve akreditasyon kuruluşlarının önemli bir önceliği hâline gelmiştir (Bakioğlu ve Ülker, 2015: 1-2).

Eğitim-öğretimde kalite güvencesi ve akreditasyon sistemlerinin temel amaçları; aynı branşta eğitim veren kurumlardan mezun olanların belirlenmiş olan standartlara ve kriterlere uygunluğunun tespiti, eğitim programlarının geliştirilmesinde bu kurumlara rehberlik sağlama, ilgili dallardaki eğitimin sürekli geliştirilmesi kültürünün kazandırılmasıdır. Kalite güvence sistemleri ve akreditasyon, yaptırımları olan bir kontrol sistemi değildir. Kurumların, bu anlamda öz denetimini sağlayan, içinde bulunduğu sistemin standartlara ne ölçüde uyduğunun fotoğrafını çeken bir mekanizmadır. Kaliteyi sürecin tümüne yayarak sürekli gelişimin etkinliğini kontrol eden sistem kalite güvencesi; müşteri memnuniyetinin dönütle belirlenmesi de kalite kontrolü olarak adlandırılır. Kalite güvencesinin sürekli sağlanabilmesi için ders programlarının tasarımı ve içeriğinin düzenlenmesi, öğretme, öğrenme ve öğrenci değerlendirmesi yapılması, öğrenci gelişimi ve başarısının izlenmesi, öğrenciye destek ve rehberlik hizmetleri verilmesi, öğrenme kaynaklarının zenginleştirilmesi, kalitenin sürekli yükseltilmesi yolunda çaba harcanması gereklidir (Melek, 2003).

Yükseköğretimde kalite, ülkeden ülkeye farklı mekanizmalara sahiptir. Örneğin Avrupa yükseköğretim alanını oluşturmak ve yükseköğretimde kalite güvencesini sağlamak üzere 1999 yılında Bologna Süreci'ne girilmiştir. Avrupadaki üniversitelerin farklı eğitim kalitesi ve eğitim süreçlerinin bulunması, farklı üniversite geleneklerine sahip olması, Avrupa Yükseköğretim Alanı (AYA) oluşturma ihtiyacını yaratmıştır. Kalite güvencesinin yanı sıra Bologna Süreci'nin ulusal yeterlikler çerçevesi, Avrupa Kredi Transfer Sistemi (AKTS) ve diploma eki, yeterliklerin tanınması, yükseköğretimin sosyal boyutu, uluslararasılaştırma, istihdam edilebilirlik, hareketlilik ve yaşam boyu öğrenme gibi çeşitli reform ve eylem alanlarını içermektedir (Uysal, Kısa ve Kavak, 2017: 772).

Yükseköğretim kalite güvence sistemi kurma ve geliştirme çalışmaları son yıllarda hem yurt içinde hem de yurtdışında giderek ivme ve yoğunluk kazanmıştır. 1990'lı yıllardan sonra Türkiye de farklı alanlarda kalite güvence sistemleri oluşturmaya çalışarak, bu gelişim sürecini yaşayan ülkeler arasına girmiştir. Bu doğrultuda Türkiye'de akreditasyon sistemi kurma yolunda ilk somut adım öğretmen yetiştirme alanında atılmıştır. "YÖK / Dünya Bankası işbirliğiyle yürütülen Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi (MEGEP – HÖÖE)"

faslı kapsamında bir yandan öğretmen eğitimi yeniden yapılandırılırken (1998), diğer yandan da kaliteyi arttırmaya yönelik önlemler alınmıştır. Bu önlemlerin en önemlilerinden biri, kalite güvencesi için «öğretmen eğitimi akreditasyon sistemi» kurma programının uygulamaya alınmasıdır. MEGEP'in sona ermesi ve bazı sebeplerle yarım kalan bu girişime rağmen "Türkiye'de Öğretmen Eğitiminde Standartlar ve Akreditasyon" adlı çalışmanın yayınlanması önem taşımaktadır. 2014 yılında YÖK'ten "Kalite Değerlendirme Tescil Belgesi" alan *Eğitim Fakülteleri Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (EPDAD)*, öğretmen eğitimi programlarının akreditasyonuna yönelik çalışmaları 13 yıl sonra yeniden başlatmıştır (EPDAD, 2016: 1).

Türkiye Yükseköğretim Kalite Güvencesi Sistemi, 2015 tarihinde Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği (YKGY) ile yeniden yapılandırılmış ve YÖK bünyesinde yükseköğretim kurumlarında kalite değerlendirme ve güvencesi çalışmaları ile akreditasyon çalışmalarının düzenlenmesi ve yürütülmesinden sorumlu Yükseköğretim Kalite Kurulu kurulmuştur (EPDAD, 2016: 1-2).

Öğretmen eğitiminde akreditasyon son yıllarda Yükseköğretim Kurulunun gündemindeki ana konulardan biridir. Üniversitede akreditasyon; vergi ve harç ödemek suretiyle üniversiteye katkıda bulunan halka karşı bir sorumluluk göstergesi olarak kabul edilebilir. Akreditasyon, bir kurum veya programın önceden belirlenmiş kriter ve standartlara uyup uymadığını belirleme sürecidir. Akreditasyon, üniversiteler arasında rekabeti arttırarak öğrenci ve ailelerine daha kaliteli öğrenim imkânı sunmayı amaçlamaktadır. Diğer bir ifadeyle üniversiteler, kalite göstergelerine ulaştıklarını belirterek, bunu akreditasyon belgesi olarak göstermekte, öğrencilerin seçimini kendi üniversitelerinden yana yapmaya çalışmaktadırlar. Öğrencinin öğrenmesindeki sorumluluğu üstlenen üniversite bunu nitelikli bir şekilde sağlamak için akreditasyona gereksinim duymaktadır. Çünkü üniversite "öğrenme" üretmektedir ve bunu güvence altına alınmasında akreditasyon önemli bir yere sahiptir (Hesapçioğlu, Bakioğlu ve Baltacı, 2000: 143-147).

Eğitim Fakültelerinde öğrenci sayılarının hızla artması, uluslararası öğrenci hareketliliği, küreselleşen ekonomide hizmetlerin serbest dolaşımı tüm üniversiteleri etkilediği gibi Eğitim Fakültelerinde de «kalite güvencesi» sorununu gündeme getirmiştir. Bu nedenle kalite güvencesi hem ulusal, hem de uluslararası boyut kazanmış; diplomaların tanınması ve akreditasyon konuları ikili ve çok taraflı ilişkilerde ele alınması gereken alanlar haline gelmiştir. Diğer yandan, eğitim sistemimizdeki sorunlar, öğrenci başarısızlıkları, nitelikli öğrencileri yetiştirmekle görevli nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesini ve Eğitim Fakültelerinin performanslarının yükseltilmesini zorunlu kılmaktadır (Eğitim Bilimleri Bakış Açısıyla Eğitim Fakülteleri ve Akreditasyon Çalıştayı Sonuç Bildirgesi, 2007: 70-72).